

ZÁKLADNÍ PRÁVA A PRÁVNÍ STÁT

Zpráva z návštěvy České republiky

30. září a 1. října 2021

Evropský hospodářský
a sociální výbor

Fundamental Rights and the Rule of Law

Zpráva z návštěvy České republiky 30. září a 1. října 2021

Návštěvy České republiky se zúčastnilo pět členů. Delegation se setkala s několika představiteli občanské společnosti, konkrétně se zástupci organizací občanské společnosti, sociálních partnerů, sdělovacích prostředků a právnické obce, a se zástupci českých orgánů. Účelem této zprávy je přesně vyličit, jaké postoje občanská společnost v daném ohledu vyjádřila.

1. Základní práva z hlediska sociálních partnerů

Sociální partneři ohodnotili kladně to, jakým způsobem v České republice probíhá sociální dialog. Prohlásili, že je náležitě veden nejenom dialog mezi zaměstnavateli a odbory, ale také **třístranný sociální dialog s vládou**, který se odehrává na různých úrovních, od jednání s ministry až po činnost celé řady pracovních skupin. Uvedli, že organizace občanské společnosti v tomto třístranném dialogu nejsou přímo zastoupeny, ale že se sociální partneři sami snaží prosazovat stěžejní zájmy těchto organizací, k nimž patří například začleňování osob se zdravotním postižením do pracovního života.

Sociální partneři mají za to, že existence intenzivního sociálního dialogu sehrála **velice důležitou roli při překonávání problémů, které vyvstaly v souvislosti s pandemií COVID-19**. Bylo totiž třeba odstranit určité právní nejasnosti, například co se týče práce z domova. Nadnesli při tom příklady těchto právních nejasností, které v průběhu krize COVID-19 ztížily situaci zaměstnavatelům i zaměstnancům. Během nuceného omezení hospodářské činnosti způsobila potíže například absence právních předpisů, které by upravovaly zkrácenou pracovní dobu. Hospodářskou aktivitu zkomplikovala také nejasnost pravidel ohledně překračování hranic a volného pohybu zboží a pracovníků. Nejasnosti vzbudila také otázka, zda mají zaměstnavatelé zamezit vstupu neočkovaných zaměstnanců na pracoviště.

Hlavní problémy, na které sociální partneři upozornili, se týkaly **některých právních aspektů zákoníku práce**. Zástupci odborů zejména s politováním konstatovali, že podle paragrafu 24 zákoníku práce je nezbytným předpokladem pro uzavření kolektivní smlouvy se zaměstnavatelem vzájemná shoda mezi všemi odborovými organizacemi, které v daném podniku působí, a že je tudíž v praxi velmi obtížné takovou smlouvu uzavřít. Poukázali na to, že v posledních letech počet kolektivních smluv klesá. Jeden ze zástupců zaměstnavatelů rovněž uvedl, že ze zákoníku práce není zřejmé, zda zaměstnavatelé jsou nebo nejsou povinni tyto smlouvy uzavírat.

2. Svoboda sdružování a shromažďování

Představitelé občanské společnosti shodně uvedli, že české právní předpisy řádně chrání **svobodu shromažďování**. Jeden z nich zmínil hnutí s názvem Milion chviliek pro demokracii, které se od svého vzniku v roce 2018 neseťkalo s obstrukcemi ze strany orgánů. V uplynulých několika letech bylo

podáno několik žalob ve věci nepřiměřeného použití síly ze strany policie a tyto případy se nyní projednávají. V nejhorších fázích pandemie COVID-19 se mohla masová shromáždění konat jen v omezené míře, s vývojem situace však byl uzpůsobován maximální povolený počet účastníků demonstrací.

Účastníci tohoto setkání uvedli, že **právní předpisy nijak neomezují svobodu sdružování**, za poslední roky však přibýlo konkrétních překážek, na něž tato svoboda naráží. Roste nedůvěra veřejnosti vůči organizacím občanské společnosti a hrozí, že se bude česká společnost v tomto ohledu polarizovat. Někteří politici činitelé totiž zaujali konfrontační přístup – považují se za jediný legitimní hlas společnosti a popírají úlohu organizací občanské společnosti. Prohlašují, že organizace občanské společnosti, které se zabývají jinými otázkami, než jsou sociální služby či oblast sportu, mají politický charakter a jejich činnost je netransparentní. V této souvislosti české orgány upozornily na to, že postoje jednotlivých politiků nevyjadřují postoje vlády a že v praxi se orgány snaží podporovat vytváření příznivých podmínek pro všechny organizace občanské společnosti.

Za popsané situace je pro organizace občanské společnosti stále složitější **získávat finanční prostředky**. Účastníci konstatovali, že většina rozpočtových prostředků, které jsou na činnost občanské společnosti přidělovány, putuje do oblasti sportu, a to na úkor jiných otázek, zejména těch, jež se týkají nediskriminace, lidských práv a prosazování zájmů. Uvedli, že dostatek prostředků není vyčleňován například na životní prostředí nebo boj proti korupci a obzvláště obtížné je získat prostředky na citlivá témata, jako je genderová rovnost nebo začleňování Romů. Účastníci poukázali na mezeru v návaznosti dvou víceletých finančních rámců EU, která vznikla v roce 2020. Ta narušila činnost organizací občanské společnosti a způsobila jim dodatečnou zátěž, neboť si musely zajistit spolufinancování. Jeden z účastníků upozornil také na rozsáhlé administrativní a byrokratické překážky, které musejí organizace občanské společnosti překonávat při registraci. Byly rovněž zmíněny studie, podle nichž je většina organizací občanské společnosti názoru, že se jejich činnosti závažně dotkla krize COVID-19. České orgány uvedly, že organizace občanské společnosti mají k dispozici finanční prostředky na protikorupční informační kampaně a mohou se rovněž obracet na Radu vlády pro koordinaci boje s korupcí.

Účastníci zdůraznili, že je nutné zlepšit **přístupnost rozhodovacího procesu**. Prohlásili, že vláda má dobrou strategii spolupráce s občanskou společností, tato strategie však musí být lépe realizována. Organizace občanské společnosti se formálně podílejí na činnosti poradních výborů, příslušné správní orgány však při jmenování jejich zástupců postupují odlišným způsobem. Organizace občanské společnosti uvedly, že jejich sektor není zastoupen v celé své šíři, a vyjádřily politování nad tím, že se orgány mohou libovolně rozhodnout, zda příspěvky těchto organizací vezmou či nevezmou v potaz, aniž by jim k tomu poskytly náležité odůvodnění. V uplynulých několika letech se někteří zástupci organizací občanské společnosti vzdali členství v poradním orgánu, v němž zasedají představitelé těchto organizací a vládní úředníci. Na institucionální úrovni nabízí organizacím občanské společnosti velice dobrou spolupráci Kancelář veřejného ochránce práv. Tyto organizace však současnému veřejnému ochránci práv vytýkají kontroverzní postoje, které veřejně pronáší. Skutečnost, že se veřejný ochránce práv odmítá zabývat určitými tématy, například otázkou menšin a zejména pak Romů, podle nich snižuje celkovou důvěru v tuto instituci a její vážnost. Pokud jde o operativnější stránku, jsou organizacím občanské společnosti, které působí v oblasti životního prostředí, kladeny překážky v přístupu k rozhodovacím procesům v oblasti územního plánování a v souvisejících oblastech.

Účastníci rovněž poukázali na to, že v důsledku **krize COVID-19** se ještě více snížila účinnost konzultací s organizacemi občanské společnosti. Tyto organizace uvedly, že nebyly náležitě zapojeny do přípravy českého národního plánu pro oživení a odolnost a musely si příslušné informace vyžádat přímo v Bruselu.

3. Svoboda projevu a svoboda sdělovacích prostředků

Zástupci sdělovacích prostředků se shodli na tom, že novináři mohou v České republice svou profesí vykonávat v **bezpečí** a že mají celkově vzato lepší podmínky než novináři v některých sousedních zemích. Svobodu projevu a svobodu sdělovacích prostředků náležitě chrání česká Listina základních práv a svobod.

Účastníci však také uvedli, že **situace se obecně vyvíjí špatným směrem**. Novinářům v České republice zpravidla nehrozí, že přijdou o život, jako tomu je v některých jiných zemích. Vyskytlo se pár pokusů o vyvinutí nátlaku na některé novináře, které ovšem skončily nezdarem. Před několika lety byl například navržen tzv. „náhubkový“ zákon, který by býval omezil svobodu novinářské práce. Tento zákon však nebyl přijat. Pokud jde o urážky na cti, dle rozhodnutí Ústavního soudu si veřejně činné osoby nemohou nárokovat stejnou míru ochrany před urážkami na cti jako soukromé osoby. Novináři jsou tak v menší míře vystaveni riziku, že na ně bude podána účelová žaloba.

Za velký problém však bylo označeno **ovlivňování médií politickými představiteli**, a to i těmi na nejvyšší úrovni. Bylo uvedeno, že několik málo osob vlastnících největší média směřuje ekonomický zisk s politickým vlivem, mj. šířením falešných zpráv. Účastníci vyjádřili znepokojení nad tím, že v nedávné době nebylo některým představitelům zahraničních sdělovacích prostředků umožněno zúčastnit se tiskové konference, kterou uspořádal předseda vlády za účasti maďarského premiéra. K něčemu takovému ještě nikdy nedošlo. K dotazu ze strany delegace EHSV, co bylo důvodem tohoto kroku a zda to případně nemá nějakou spojitost s probíhajícím soudním řízením proti předsedovi vlády, se zástupci orgánů nevyjádřili. Účastníci poukázali na to, že obzvláště místním sdělovacím prostředkům hrozí ovlivňování ze strany místních politiků. Kvalitní a nezávislé informace si nicméně žádá také veřejnost, což vysvětluje úspěch několika mediálních projektů uskutečněných v této oblasti. České orgány prohlásily, že v souladu se zákonem o střetu zájmů nesmějí veřejní funkcionáři přímo provozovat televizní či rozhlasové vysílání nebo vydávat periodický tisk, mohou si však pořizovat akcie společností činných na mediálním trhu.

Účastníci uvedli, že podle nich mohou sdělovací prostředky z důvodu **zhoršující se ekonomické situace** v tomto odvětví častěji podléhat externím vlivům. Naprostá většina příjmů z reklamy plyne platformám sociálních médií, takže tradičním médiím produkujícím obsah zůstává jen velmi malý podíl. Tento trend uspořádala krize COVID-19, která zasáhla hospodářství a přerušila tím příliv reklamních zakázek. Některé z těch nejmenších nebo nejméně odolných médií tak musely ukončit svou činnost nebo provést restrukturalizaci a novináři se ocitli v nejistější situaci. Mnozí novináři jsou v nejistém pracovním poměru nebo na volné noze a snížil se i počet členů novinářských odborů (podobný vývoj probíhá i v jiných evropských zemích).

Zástupci sdělovacích prostředků prohlásili, že novináři v České republice se sice mohou zabývat jakýmkoli tématem, ve stále větší míře však **hrozí, že bude docházet k autocenzuře**. Uvedli, že jen velmi málo investigativních novinářů má možnost uskutečňovat časově náročné investigace a že mladí lidé neprojevují o tuto profesi příliš velký zájem. Podle účastníků je nezbytné lépe podporovat kvalitní žurnalistiku, mj. poskytováním odborné přípravy ohledně toho, jak nakládat s informacemi a jak je analyzovat.

Účastníci rovněž uvedli, že je ohrožena **nezávislost veřejných sdělovacích prostředků**. Až do nedávné doby nedocházelo k faktickým pokusům o politické ovlivňování obsahu ze strany členů orgánů pro dohled nad sdělovacími prostředky, kteří byli zvoleni parlamentem. Objevily se však určité snahy v tomto směru, zejména ve vztahu k veřejnoprávní stanici Česká televize.

4. Právo na nediskriminaci

Účastníci tohoto setkání uvedli, že rozmanitost zatím v české společnosti není vnímána jako pozitivní hodnota. V této souvislosti poukázali na to, že chybí oficiální údaje týkající se diskriminace a že je i nadále složité zajistit **účinnou ochranu před diskriminací**. Oběti diskriminace a zranitelné skupiny narážejí na potíže, když se snaží získat přístup ke spravedlnosti. Byl vyjádřen názor, že policisté nejsou v tomto ohledu dostatečně zaškolení a vyšetřování vedená Generální inspekcí bezpečnostních sborů nepřináší skutečně citelné výsledky. Právní pomoc má velmi formální charakter. V případě, že organizacím občanské společnosti, které tuto pomoc poskytují bezplatně, chybí peníze, se například migranti musejí obracet na soukromé právníky. České orgány prohlásily, že údaje o trestných činech z nenávisti shromažďovány jsou, ale nezahrnují veškeré případy diskriminace ze všech různých důvodů. Poskytly informace o vzdělávacích programech, jejichž prostřednictvím lze získat poznatky o tom, jak tyto oběti snáze identifikovat a lépe chránit.

Účastníci uvedli, že otázkami diskriminace se sice zabývá několik **institucí**, je však třeba vylepšit jejich pracovní metody. Rada vlády pro lidská práva se v posledních několika letech nescházela pravidelně a Rada vlády pro rovnost žen a mužů podle některých účastníků nemá dostatečný vliv. Bylo zdůrazněno, že před pár lety byl zrušen post ministra pro lidská práva a rovné příležitosti a že veřejný ochránce práv nemá přílišný zájem zabývat se otázkami menšin, migrantů a genderové rovnosti. Organizace občanské společnosti, které se ve své činnosti zaměřují na diskriminaci, například v oblasti migrace a genderové rovnosti, jsou většinou financovány z unijních prostředků, a nikoli státem. České orgány připustily, že se Rada vlády pro lidská práva po určitou dobu nescházela, nyní však již své schůze pořádá, a to i virtuálně s ohledem na probíhající pandemii COVID-19. Uvažuje se o rozšíření působnosti veřejného ochránce práv.

Zástupci organizací občanské společnosti poukázali na to, že některé velké podniky, jako například nadnárodní společnosti, podepsaly českou chartu diverzity, nicméně v menších podnicích zaměstnavatelé na **migranty** stále pohlížejí spíše jako na případnou levnou pracovní sílu, a nikoli v pozitivním duchu z hlediska rozmanitosti. Jeden z účastníků rovněž vyjádřil názor, že migranti nejsou dostatečně zastoupeni v řadách odborářů, poněvadž odbory si je velmi často spojují se sociálním dumpingem. Dále pak bylo konstatováno, že obce v průmyslových oblastech nevědí, jak integrovat migranty, kteří v těchto oblastech pracují. Účastníci mimoto uvedli, že státní příslušníci třetích zemí nemají plný přístup ke zdravotní péči. Nemohou se zaregistrovat do veřejného systému a musejí uzavírat soukromé zdravotní pojištění, v jehož rámci jsou méně chráněni a je jim v menším rozsahu hrazena zdravotní péče.

Účastníci prohlásili, že podle nich panuje v České republice obecně vzato malé povědomí o otázkách **genderové rovnosti** a těmto otázkám se dostává jen nepatrné podpory na politické úrovni. Až na několik představitelk v nejvyšších funkcích není pozice žen na české politické scéně dostatečně silná. Je sice příznivé, že čím dál více žen kandiduje ve všeobecných volbách, tento nárůst však probíhá pozvolna. Ženy dosahují obecně vzato dobré úrovně vzdělání, což ovšem neznamená, že by ve větším počtu pronikaly do nejvyšších pozic ve veřejných podnicích. Ženy si mohou vzít dlouhou mateřskou dovolenou, s čímž jsou však spojeny nejen výhody, ale také potíže v okamžiku, kdy se chtějí vrátit na trh práce. Důvodem je především to, že na něm chybí vhodná pracovní místa na zkrácený úvazek.

Účastníci konstatovali, že během krize COVID-19 vzrostl výskyt případů **genderově podmíněného násilí**. Poukázali na to, že navzdory tomuto znepokojivému vývoji dostávají organizace občanské společnosti, které se otázkami genderové rovnosti a genderově podmíněného násilí zabývají, ze státního rozpočtu velmi málo peněz. Uvedli, že někteří političtí činitelé vedou dezinformační kampaň, v níž jakoukoli činnost vyvíjenou v tomto ohledu označují za součást zvenčí prosazované „genderové ideologie“, a tím pak vysvětlují, proč je nutné omezit související finanční a politickou podporu. Účastníci vyjádřili naději, že bude v nejbližších měsících v parlamentu projednána Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí

(tzv. Istanbulská úmluva). České orgány vyzvaly k tomu, aby se rozlišovalo mezi otázkou ratifikace Istanbulské úmluvy a faktickými konkrétními kroky, které podniká vláda. Uvedly rovněž, že Rada vlády pro rovnost žen a mužů podle nich odvádí dobrou práci.

Zástupci organizací občanské společnosti poukázali na to, že sice již od roku 2006 mohou stejnopohlavní páry uzavírat registrované partnerství, od té doby však nebyl schválen žádný právní předpis na ochranu práv **LGBTIQ osob**. Ocenili skutečnost, že jasná většina lidí v České republice podporuje myšlenku rovnocenného manželství pro všechny. S politováním však konstatovali, že politikové neprojevují větší odvahu – související zákon totiž čeká na projednání v parlamentu již od roku 2018. Stejně tak byl v parlamentu v první fázi projednávání zablokován zákon o pěstounské péči v případě nesezdaných párů. Vyjádřili politování i nad tím, že strategie, kterou vypracoval Výbor pro sexuální menšiny působící v rámci Rady vlády pro lidská práva, nebyla předložena vládě. Účastníci rovněž uvedli, že většina případů nenávistných verbálních projevů a trestných činů z nenávisti vůči LGBTIQ osobám není hlášena policii. Dále upozornili na to, že Česká republika ještě neprovedla rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva týkající se transgender osob a neupravila své právní předpisy. V tomto rozhodnutí se uvádí, že české předpisy porušují právo transgender osob na zdraví, jelikož transgender osobám, které si přejí provést změnu genderové identity v osobních dokladech, ukládají povinnost podstoupit sterilizaci. České orgány uvedly, že byla vypracována novela těchto právních předpisů, která je připravena k projednání novou vládou.

Zástupci organizací občanské společnosti poukázali na to, že orgány se zabývají situací **Romů** zpravidla ze sociálního hlediska, a nikoli z hlediska diskriminace. Romové se potýkají s diskriminací v oblasti přístupu k bydlení, zdravotní péči, vzdělávání a zaměstnání, ačkoli existují programy zaměřené na začleňování prostřednictvím práce. Tito zástupci uvedli, že zvláštní školy pro romské děti jsou v podstatě školami segregovanými. V nedávné době byl přijat zákon o vyplácení odškodnění romským ženám, které byly přinuceny podstoupit sterilizaci. Není však jisté, zda bude moci být náležitě prováděn, neboť bude obtížné dokazovat tuto skutečnost výboru, který bude o odškodnění rozhodovat, a bez účinného systému právní pomoci bude těžké domoci se nápravy prostřednictvím opravného prostředku.

5. Právní stát

Právníci vyjádřili názor, že celková situace v oblasti právního státu v České republice je dobrá, byť nejistá. Poukázali na to, že je zaručena **nezávislost justice** a že v oblasti soudnictví panuje obecně vzato lepší situace než v některých sousedních zemích.

Hlavním problémem je však podle nich tlak, který vyvíjí výkonná moc na **nejvyššího státního zástupce**, poněvadž ho může kdykoli odvolat. Jedná se o mimořádně citlivou situaci, zejména v souvislosti s vyšetřováním střetu zájmů na nejvyšších místech státní struktury. Předcházející nejvyšší státní zástupce na svou funkci právě kvůli tomuto tlaku rezignoval. České orgány zatím neupravily příslušný zákon tak, aby byla zajištěna naprostá nezávislost nejvyššího státního zástupce, což mimo jiné doporučila Skupina států proti korupci (GRECO) zřízená Radou Evropy. Účastníci uvedli, že tlaku ze strany politiků mohou být ve větší míře vystaveni nejvyšší soudci než soudci řadoví, i když nelze říci, že by to platilo všeobecně.

Účastníci upozornili na to, že nebudou-li náležitě řešeny **případy střetu zájmů na vysoké úrovni**, může docházet k tzv. zmocňování se státem. Takovéto případy mohou spolu s ovlivňováním médií ze strany politiků a tlakem vyvíjeným na nejvyšší úrovni soudnictví dále oslabit důvěru občanů v instituce, která se již dlouhá léta neustále snižuje. Zástupci právnické obce uvedli, že stejně jako v jiných zemích má i v České republice veřejnost nedostatečné povědomí o otázkách týkajících se právního státu a o základních zásadách, jako je například rozdělení pravomocí, a že by bylo zapotřebí tuto informovanost podpořit. Činnost hnutí Milion chvilek pro demokracii však podle nich dokládá, že občané mají skutečný smysl pro spravedlnost a chtějí spravedlivý a transparentní politický systém.

V souvislosti s **krizí COVID-19** se zcela jasně ukázalo, jaký význam má nezávislost soudnictví. Určitá část občanů podala žalobu na stát za to, že přijal nepřiměřená, nejasná nebo neopodstatněná právní rozhodnutí. Na základě těchto žalob pak Nejvyšší soud některá z těchto rozhodnutí zrušil. Účastníci prohlásili, že dle jejich názoru nebyla rozhodnutí přijatá v reakci na krizi v dostatečné míře všeobecně prodiskutována a nebyly zohledněny některé oprávněné kritické připomínky, které zazněly z řad občanské společnosti. Tento fakt spolu s výše zmíněným soudním zrušením některých úředních rozhodnutí pak přispěl k tomu, že občané přestali důvěřovat příslušným orgánům a jejich schopnosti náležitě na tuto krizi reagovat.

Další problematickou oblastí, na niž účastníci poukázali, bylo **prosazování práva**. Jeden z účastníků upozornil na to, že v České republice neexistuje jednotný systém judikatury, a na problém toho, že jednotlivé soudy vydávají různě přísná rozhodnutí v závislosti na tom, kde řízení probíhá nebo o jakou oblast práva jde. Například v oblasti stavebního práva nebyla řada protiprávních činů vůbec stíhána, zatímco v oblasti dluhů a zabavování majetku jsou právní předpisy uplatňovány velice přísně, což se dotýká především občanů s nízkými příjmy. Mnoho lidí se tak dostalo do dluhové pasti, poněvadž nebyli schopni uhradit pokuty nebo dluhy a související úroky a v důsledku toho jim byl zabaven jejich majetek.

KONEC ZPRÁVY

Evropský hospodářský a sociální výbor

Rue Belliard/Belliardstraat 99
1040 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË

Za vydání odpovídá: Oddělení návštěv a publikací
EESC-2022-19-CS

www.eesc.europa.eu

© Evropská unie, 2022

Reprodukce povolena pod podmínkou uvedení zdroje.

K jakémukoli použití nebo reprodukci fotografií / ilustrací je nutné získat
povolení od držitele/držitelů autorských práv.

Úřad pro publikace
Evropské unie

Print
QE-05-22-082-CS-C
ISBN 978-92-830-5535-8
doi:10.2864/88553

Online
QE-05-22-082-CS-N
ISBN 978-92-830-5532-7
doi:10.2864/03343

CS